

Гордана М. Ристић¹
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

КОНТРАСТИВНА И КОНЦЕПТУАЛНА АНАЛИЗА НЕМАЧКИХ И СРПСКИХ СОМАТИЗАМА У СЕМАНТИЧКОМ ПОЉУ 'ЉУТЊА'²

Апстракт: У раду се анализирају немачки и српски соматизми којима се изражава ЉУТЊА. Циљ рада је утврдити и описати контрастивне сличности и разлике, при чему је полазни језик немачки, а циљни српски. Истраживани материјал биће подвргнут и концептуалној анализи, с циљем да се постулишу концептуалне метафоре у оквиру семантичког поља ЉУТЊА. Корпус је ексцерпирани из одговарајућих једнојезичких и двојезичких речника.

Кључне речи: фразеологизам, соматизам, контрастивна и концептуална анализа, еквивалентност, концептуална метафора.

1. Увод

Предмет овог рада је контрастивна и концептуална анализа немачких и српских соматизама у семантичком пољу ЉУТЊА, те стога ово истраживање припада области контрастивне и когнитивне лингвистике, односно фразеологије. Концептуализација и метафорички процеси, образовање појмова на основу физичког, чулног, емоционалног и интелектуалног искуства света у коме се налазимо предмет су когнитивних истраживања (Klikovac 2004: 7–10).³

¹ gosa33@yahoo.de

² Рад је настао на основу докторске дисертације под називом *Соматизми у немачкој и српској фразеологији*, одбрањене 9. IV 2013. у Новом Саду (ментор – проф. др Иштван Богнер). Резултати приложене анализе делимично су презентовани на скупу *Сусрет култура* на Филозофском факултету у Новом Саду (2013), али нису до сада објављени.

³ Когнитивној и контрастивној фразеологији посвећен је приличан број радова у различитим језицима (Földes 2003; Dobrovolskij/Piirainen 2002; Dobrovolskij 1999; 1992; Baur/Chlosta/

Циљ истраживања је контрастивна анализа немачких и српских соматизама, утврђивање сличности и разлика са морфолошког, лексичког и семантичког аспекта, односно утврђивање различитих типова еквивалентности. Поред контрастивног описа соматизама, циљ нам је и утврдити на који начин се транспонује семантичко значење, на који начин се концептуализују соматизми, а на који емоције у соматизмима немачког и српског језика, што подразумева постулисање концептуалних метафора у семантичком пољу ЉУТЊА.

Грађа је лексикографског типа и ексцерпирана је из одговарајућих једнојезичних и двојезичних семасиолошких и ономасиолошких речника немачког и српског језика. С обзиром на то да соматизми чине већи део фразеолошког фонда оба језика направили смо избор и анализирали само неке од соматизама и то оне који нису фреквентни као фразеолошке саставнице (*бубрег* и *јетра*), затим називе делова тела који по фраземотворној продуктивности спадају у најмногобројније одреднице у речнику (*срце, глава, око* и *нос*), те називе делова тела и телесне текућине који нису тако често предмет анализе у контрастивној фразеологији (*лице, кожа, крв, коса* и *образ*).

Постоје различите дефиниције фразеологизама, а углавном се дефинишу као чврсти спојеви речи од најмање две саставнице које карактерише устаљеност, репродуктивност и идиоматичност и као такве део су менталног лексикона. За когнитивисте фразеологизми су психолингвистичке јединице менталног лексикона који је структуриран попут мреже (Burger 2003:17).

Под соматским фраземом подразумевамо фразеолошки израз чија је једна од саставница назив за део човекова тела, органа или телесне течности и углавном означава човекове психичке и физичке особине (Mršević-Radović 1987: 30). Фразеолошка грађа и немачког и српскога језика обилује таквом врстом фразеологизама, у којима је похрањена традиционална симболика људског тела, култура, али и празноверје (Földes 1985: 21), што је чини погодном за изражавање емоција.

Приличан број фразеологизама у позадини свог израза има појмовну метафору, што значи да фразеологизми настају метафоричким путем (Lakoff/Johnson 1980: 51), на основу концепата који су одраз нашег мишљења и понашања. Важно питање које заокупља пажњу когнитивиста је питање мотивисаности и транспарентности фразеологизама (Dobrovolskij 1995/1997/2009, Lakoff 1987, Kövecses/Szabó 1997). Когнитивисти разли-

---

Piirainen 1999; Sabban 2003; Baranov/Dobrovolskij 1999; Korhonen/Wotjak 2001). Велики број научних студија из области когнитивне лингвистике инспирисан је радовима Лејкофа и Џонсона (1980), затим Барселоне (1997) и Кевечеша (2002).

кују уобичајене изворне домене (људско тело, здравље и болест, животиње, биљке итд.) и циљне домене (апстрактни појмови) метафоричког пресликавања, па се стога појмовне метафоре посматрају као „разумевање једног појма или појмовног домена уз помоћ другог, односно пресликавање с изворног на циљни домен” (Lakoff 1993: 206–207), тј. као основно средство за разумевање апстрактних искустава (Klikovac 2004: 7–10; Kövecses 2002: 15–20).

Лејкоф и Џонсон (1980/2007) разликују три врсте појмовне метафоре: структурне, оријентационе и онтолошке метафоре. Структурна појмовна метафора подразумева да се један метафорички концепт структурише помоћу другог (Lakoff/Johnson 2007: 62–63). Када метафоре почивају на просторним односима, говоримо о оријентационим метафорама са изворним доменима горе–доле, унутра–споља, напред–назад итд., при чему се позитивне емоције углавном концептуализују као нешто што је горе, нпр. СРЕЂА ЈЕ ГОРЕ (*скакутао је од сређе*), за разлику од негативних емоција, нпр. ТУГА ЈЕ ДОЛЕ (*стуктио је нос/покуњио се*) (Klikovac 2004: 23; Dragičević 2007: 91; Lakoff/Johnson 2007: 22–31). Онтолошке метафоре заснивају се на разумевању емоција, идеја и сл. преко различитих ентитета или супстанција, а Кевечеш (2002: 35) примећује да и емоције доживљавамо као објекте. Најчешће онтолошке метафоре су метафоре посуде, код којих се наше тело односно органи посматрају као посуде, а емоције као материја/флуид, односно као ентитети у посудама, нпр. ЉУТЊА ЈЕ МАТЕРИЈА/ТЕЧНОСТ У ПОСУДИ.

Један од основних појмова контрастивне лингвистике и контрастивне анализе је еквивалентност. У вези с дефинисањем овог појма у лингвистици имамо различита схватања и класификације, а у овом раду смо користили Бургеров модел (1982), нешто модификован јер смо додали и парцијалну семантичку еквивалентност: фразеологизми с потпуном еквивалентношћу (одсуство разлика на свим нивоима), фразеологизми с парцијалном еквивалентношћу (лексичке, морфосинтаксичке, семантичке разлике), фразеологизми с семантичком еквивалентношћу и парцијалном семантичком еквивалентношћу (нешто другачији лексемски састав, морфосинтаксичка структура и делимично подударна слика) и фразеологизми с нултом еквивалентношћу.

2. Контрастивна и концептуална анализа семантичког поља ЉУТЊА

Фразеолошко семантичко поље чине фразеологизми који на концептуалном базном нивоу поседују доминантна заједничка обележја, при чему се мора

нагласити да границе семантичких поља нису строго омеђене, њихов обим је релативан и често се преклапају, тј. умрежавају. Емоција **ЉУТЊА** у овом раду представља концептуалну инваријанту семантичког поља, и то у дијапазону од **РАЗДРАЖЕНОСТИ, УЗНЕМИРЕНОСТИ** па до **ЉУТЊЕ, ГНЕВА** и **БЕСА**. Неопходно је нагласити да је предмет нашег истраживања само један сегмент овог обимног семантичког поља. Анализирани фразеологизми формиран су око компонената, тј. соматизама: *бубрег, лице, срце, глава, око, нос, јетра, живци, кожа и крв*.⁴ Концептуалном анализом постулисане су следеће појмовне/концептуалне метафоре у семантичком пољу **ЉУТЊЕ**:

1. **ЉУТЊА ЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКО БИЋЕ / НЕПРИЈАТЕЉ / БОРБА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА / СТРАНО ТЕЛО / ОПАСНОСТ ПО ОЧИ / АТАК НА ОЧИ;**

2. **ЉУТЊА ЈЕ ФЛУИД/ТЕЧНОСТ / ТЕЧНОСТ КОЈА ОСЛЕПЉУЈЕ / ВРЕЛИНА / ВРЕЛА ТЕЧНОСТ У ПОСУДИ / ИЗЛИВАЊЕ ВРЕЛЕ МАТЕРИЈЕ/ТЕЧНОСТИ ИЗ ПОСУДЕ / ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛА МАТЕРИЈА КОЈА СЕ ХЛАДИ;**

3. **ЉУТЊА ЈЕ ЦРВЕНИЛО/РУМЕНИЛО / ВРЕЛИНА / ВАТРА / БОЈА КОЈА СЕ МЕЊА / МУЊА / ШИБАЊЕ / СТРЕЉАЊЕ / МРАК / ТАМА ПРЕД ОЧИМА / ТРЉАЊЕ / РИБАЊЕ.**

2.1. ЉУТЊА ЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКО БИЋЕ/НЕПРИЈАТЕЉ

Фразеологизми ове групе, формирану око соматизама *бубрег, глава, нос, јетра/цигерица* и *око*, настали су семантичком транспозицијом базне синтагме, односно метафоризацијом. На концептуалном нивоу структурисана је заједничка онтолошка појмовна метафора **ЉУТЊА ЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКО БИЋЕ** (Chen 2007: 116), док се соматизми концептуализују као **ОБЈЕКТИ/ ПОСУДЕ** који се оштећују под налетом емоција концептуализованих као **НЕПРИЈАТЕЉСКО БИЋЕ/НЕПРИЈАТЕЉ**.

2. 1. 1. Соматизам *бубрег* с потпуном еквивалентношћу

У нашем корпусу забележен је само један фразеологизам мотивисан асоцијативно-семантичким потенцијалом соматизма *бубрег*: срп. *ићи коме на бу-*

⁴Требало би истаћи да се у семантичком пољу **ЉУТЊЕ** налазе фразеологизми са још неким соматизмима који нису били предмет наших истраживања (нпр. *зуби, врат, песница, жуч* итд.).

*брге*⁵ са значењем 'нервирати/љутити/раздражити некога' и његов потпуни еквивалент у немачком језику *jmdm an die Nieren gehen* 'jemanden betrüben/belasten/treffen; jemandem schwer zu schaffen machen'.

2. 1. 2. Соматизам глава с лексичким и морфосинтаксичким разликама

За немачки фразеологизам *auf dem Kopf herumtanzen* 'sich von jmdm nichts sagen lassen; jmdn ohne Respekt und Rücksicht behandeln; mit jmdm machen, was man will' (DUDEN REDEWENDUNGEN, ³2008) утврђена су у српском језику два парцијална еквивалента с лексичким и морфосинтаксичким разликама: *скакати некоме по глави* и *пењати/попети се на главу/на врх главе некоме* са значењем 'бити/постати неподношљив или нервирати некога'. Слика у позадини фразеологизама такође није потпуно идентична, јер у немачком језику наилазимо и на концепт ПЛЕСА. Узрочник негативних емоција метафорички плеше некоме по глави, која бива концептуализована као ОБЈЕКАТ, односно ПОСУДА/СПРЕМНИК.

2. 1. 3. Соматизам *јетра* с парцијалном еквивалентношћу – морфолошке разлике

Немачки фразеологизам *etwas frisst an jemandes Leber* 'schlecht gelaunt sein, macht jemanden fast krank' спада у застареле фразеологизме. У српском језику постоји еквивалент *појести цигерицу некоме* у значењу 'некога наљутити, изнервирати', незабележен у речнику, али регистрован у разговорном стилу. Фразеологизми почивају на истој мотивационој слици, а разлике се испољавају само на морфолошкој равни. Лексема *цигерица*, синоним за *јетру*, еквивалент је за лексему *Leber*, тако да сматрамо да на лексичком нивоу нема разлика. Соматизам је концептуализован као ОБЈЕКАТ/ПОСУДА која се оштећује.

2. 1. 4. Соматизам *јетра* с парцијалном семантичком еквивалентношћу⁶

За разлику од претходног, нем. фразеологизам *jmdm ist eine Laus über die Leber gelaufen/gekrochen/gehüpft* припада колоквијалном језику. У српском

⁵ Матешаић (1988: 43) за овај фразеологизам наводи еквиваленте: *jmdm auf die Nerven gehen, jmdm auf den Wecker fallen, jmdm den letzten Nerv töten*.

⁶ Под парцијалном семантичком еквивалентношћу подразумевамо оне фразеологизме који имају нешто другачији лексемски састав, морфосинтаксичку структуру и делимично подударну слику.

језику постоји еквивалент нешто другачијег лексичког састава са истим соматизмом *јетра*, али редукован у односу на немачки пример (тј. без компоненте *Laus* ‘вашка’): *ићи на јетру некоме* у значењу ‘нервирати некога јако и континуирано’. У питању су парцијални еквиваленти са сличном семантиком и блиским прототипом који, у зависности од контекста, могу бити преводни еквиваленти. И поред разлика, семантика ових фразеолошких јединица почива на заједничкој концептуалној метафори.

2. 1. 5. Соматизам *нос* с парцијалном еквивалентношћу – лексичке и морфосинтаксичке разлике

Немачки фразеологизам *jmdm auf der Nase herumtanzen* ‘sich von jmdm. nichts sagen lassen; jmdn. ohne Respekt und Rücksicht behandeln; mit jmdm. machen, was man will’ у српском језику има два парцијална еквивалента – *скакати некоме по глави* и *пењати/попети се на главу/на врх главе некоме* са значењем ‘бити/постати неподношљив или нервирати некога’. Контрастивна анализа показала је лексичке и морфолошке разлике. Слика у семантичком талогу фразеологизама такође није идентична, али на семантичком нивоу нема већих разлика.

2. 1. 6. Соматизам *нос* с парцијалном семантичком еквивалентношћу

У српском језику постоји фразеологизам *ићи коме уз нос* у значењу ‘љути-ти некога, терати инат, пркосити некоме’. Матеша (1998: 332) сматра да је нем. *jmdm geht etwas gegen den Strich* парцијални семантички еквивалент за овај фразеологизам. Ми смо мишљења да је и нем. фразеологизам *jemandem in die Nase fahren* ‘jemanden ärgern, jmdn böse/wütend machen’ парцијални семантички еквивалент. И фразеологизам *имати пун нос нечега* почива на сличној слици, има блиску семантику, па би такође био семантички еквивалент за нем. *jemandem in die Nase fahren*. Фразеологизми су парцијални еквиваленти са блискошћу на семантичком нивоу и на плану прототипске организације. На концептуалном нивоу утврђена је заједничка појмовна метафора **ЉУТИТАЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКО БИЋЕ**.

2. 1. 7. Соматизам *око* с потпуном еквивалентношћу

Потпуна еквивалентност установљена је у фразеолошком пару нем. *jmdm ein Dorn im Auge sein* 'jmdn. stören und ihm deshalb verhasst sein; jmdm. ein Ärgernis sein' и срп. *бити трн⁷ у оку некоме* 'сметати некоме, нервирати некога' и сл. Процес фразеологизације одвијао се путем сликовитог транспоновања значења, чиме је постигнута експресивност фразеологизма. Емоција је концептуализована умрежавањем појмовних метафора које заправо имају исту интензију – ЉУТЊА ЈЕ НЕПРИЈАТЕЉ и ЉУТЊА ЈЕ СТРАНО ТЕЛО.

2. 2. ЉУТЊА ЈЕ БОРБА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА

Фразеологизме из ове групе који као саставницу имају соматизам *нос* карактерише различита структура и лексемски састав, али су мотивисани на исти начин сликом бесне животиње (бика) или особе (Мушовић 2002: 136) која обузета љутњом напиње, диже нос или дува/пуше кроз нос, тако да је постулисана заједничка метафора ЉУТЊА ЈЕ БОРБА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА (Chen 2007: 119).

2. 2. 1. Соматизам *нос* с парцијалном семантичком еквивалентношћу

Српски фразеологизам *напињати/напети нос* са значењем 'надурити/наљутити се' почива на истој слици као и фразеологизам *подићи/(по)дизати нос*,⁸ само је семантика другачија. Матеших (1998: 332) као еквивалент нуди нем. *die Nase rümpfen*, полисемични фразеологизам којим се заправо изражава и презир и гађење. Фразеологизми су делимични семантички еквиваленти, а њихова еквивалентност је контекстуално условљена. Фразеологизам *дувати/пухати на/кроз нос* са значењем 'љутити се, бити бесан и сл.' нема потпуни еквивалент у немачком језику. У Матешихевом речнику (1998: 332) као еквивалент понуђен је фразеологизам *vor Wut schnauben* код кога није заступљена компонента *нос*, него компонента *Wut* 'бес', тако да је установљена парцијална семантичка еквивалентност, коју карактерише нешто другачији

⁷Трн је чест симбол за бол или неку тешкоћу, неприлике и као такав појављује се још и у Библији. Фразеологизам је забележен и код минезенгера (Müller 2005: 89).

⁸Фразеологизам има значење 'бити надмен, охол' и припада семантичким пољима УОБРАЖЕНОСТ/ОХОЛОСТ/ПРЕЗИР, а гестовно-мимичког је порекла и припада тзв. јагестовима којима се изражавају унутрашња стања и осећања као последице спољних утицаја, при чему је у овом случају гест хипероним за гест и мимику (Мушовић 2002: 110; Hrnjak 2005: 37–39).

лексемски састав, морфосинтаксичка структура, подударна слика и блискозначност.

2. 3. ЉУТЊА ЈЕ ОПАСНОСТ/АТАК ЗА/НА ОЧИ

За концептуализацију емоције ЉУТЊА у овој групи уочене су две умрежене метафоре – ЉУТЊА ЈЕ ОПАСНОСТ ПО ОЧИ и ЉУТЊА ЈЕ АТАК НА ОЧИ, тако да би ове две метафоре могле да буду и подметафоре ЉУТЊА ЈЕ НЕПРИЈАТЕЉ. У анализираном корпусу утврђен је само један фразеологизам са соматизмом *око* који као позадински оквир има наведену метафору.

2. 3. 1. Соматизам *око* с парцијалном еквивалентношћу – лексичка разлика

Фразеолошки пар нем. *jmdm die Augen auskratzen (mögen)* ‘so wütend sein auf jemanden, dass man ihm am liebsten etwas Böses antäte’ и срп. *(ис)копати коме очи*⁹ у значењу ‘чинити коме зло, унесрећити некога, осећати љутњу’ карактерише незнатна лексичка разлика (глаголска компонента) која се није одразила на семантику фразеолошке јединице у целини, тако да је на семантичком нивоу констатована семантичка еквивалентност.

2. 4. ЉУТЊА ЈЕ ФЛУИД/ТЕЧНОСТ

Наредни фразеологизми настали су метафоричким путем, при чему је соматизам концептуализован као посуда/садржатељ, а емоција као материја односно течност/флуид у посуди према појмовној онтолошкој метафори ЉУТЊА ЈЕ ФЛУИД/ТЕЧНОСТ (Kövecses 2002: 165–177).¹⁰ Емоције се могу концептуализовати као МАТЕРИЈА/ТЕЧНОСТ, као КРЕТАЊЕ или ПОДИЗАЊЕ МАТЕРИЈЕ, настанак неке емоције доживљава се као ширење осећаја из дна грудног коша навише. Емоција може бити и таква да се њена концептуализација као ТЕЧНОСТ укршта с представом о повишењу температуре (Klikovac 2004: 207).

⁹ Фразеологизам се користи у форми *најрадије бих му ископала очи*.

¹⁰ Негативне емоције често се концептуализују као течност у посуди/садржатељу.

2. 4. 1. Соматизми глава, крв, образи и лице

Фразеологизми са соматским саставницама *глава, крв, образ и лице* мотивисани су истом позадинском сликом и имају идентичну структуру, па се могу се посматрати као фразеолошке варијанте и стога су обрађени у истом потпоглављу.

2. 4. 2. Лексичке разлике

У немачком и српском утврђене су незнатне разлике на лексичком нивоу, које нису утицале на семантику фразеологизама у целини: у питању су различите глаголске компоненте у српском језику: нем. *das Blut steigt jmdm zu Kopf/in den Kopf/ins Gesicht/in die Wangen* 'jemand wird rot; jemand regt sich auf' и срп. *ударила/појурила/наврла/јурнула је крв коме у главу/лице/образе* 'бити узрујан, раздражен, љутит и сл.' (Ristić/Zarifović 2016: 255–267).

2. 4. 3. Нулта еквивалентност

Нулта еквивалентност установљена је само у једном примеру, и то за фразеологизам у српском језику *нагнати/натерати крв у главу некоме* 'наљутити/разбеснети некога', који је каузативна варијанта фразеологизма *ударила/појурила/наврла/јурнула је крв коме у главу/лице/образе*. Оба фразеологизма мотивисана су истом сликом љутите особе црвене у лицу услед навале јаких осећања (Мушковић 2000: 118, 144).

2. 5. ЉУТЊА ЈЕ ФЛУИД/ТЕЧНОСТ КОЈА ОСЛЕПЉУЈЕ

У наредном фразеологизму емоција је концептуализована појмовном метафором ЉУТЊА ЈЕ ФЛУИД/ТЕЧНОСТ КОЈА ОСЛЕПЉУЈЕ, а соматизам као ПОСУДА/САДРЖАТЕЉ, јер је љутита, односно бесна особа заслепљена јаким емоцијама (Мушковић 2000: 129). За српски фразеологизам *пала/пада/навукла/навлачи се крв на очи* 'изгубити присебност/контролу над собом од јаког узбуђења, гнева, беса и сл.' није утврђен одговарајући еквивалент у немачком језику са соматском саставницом, тако да је констатована нулта еквивалентност (Ristić/Zarifović 2016: 255–267).

2. 6. ЉУТЊА ЈЕ (ВРЕЛА) МАТЕРИЈА У ПОСУДИ

У изворном домену активирана је онтолошка појмовна метафора СРЦЕ ЈЕ ПОСУДА, а емоција се концептуализује појмовном метафором ЉУТЊА ЈЕ (ВРЕЛА) МАТЕРИЈА/ТЕЧНОСТ У ПОСУДИ, односно структурном појмовном метафором ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛИНА (Kövecses 2002: 165–177; Lakoff/Kövecses 1983: 3; Lakoff 1987: 387).

2. 6. 1. Соматизам *срце* с нултом еквивалентношћу

Нулта еквивалентност установљена је само у једном примеру у овом семантичком пољу. За српски фразеологизам *бити на крај срца* у значењу ‘раздражљив, љутит и сл.’ није утврђен еквивалент у немачком језику. У семантичком талогу овог метафоричког израза мотивисане су обе лексеме, при чему је срце концептуализовано као посуда, а емоција ЉУТЊА као МАТЕРИЈА У ПОСУДИ.

2. 6. 2. Соматизам *срце* с лексичким и морфолошким разликама

Фразеологизам из циљног језика срп. *искаљивати/искалисти срце на некога* ‘изливати свој бес, гнев и сл. на некога’ нема еквивалент са соматизмом у немачком језику. Матешић (1988: 539) нуди два потенцијална еквивалента: *seine Wut an jmdm auslassen* и *sein Mütchen an jmdm kühlen*¹¹ ‘*seinen Zorn auslassen (an jemandem); sich abreagieren*’. Фразеологизми имају различити лексички састав, али идентичну структуру. Иако је слика која је мотивисала настанак фразеологизма нешто другачија, на семантичком нивоу имамо исто лексикализовано значење. У мотивисању срп. фразеологизма активне су обе компоненте: и лексема *срце* у пренесеном значењу и глагол *искалисти*, који је развио своје самостално метафоричко значење ‘дати одушка јаком негативном осећању’ (*Rečnik srpskoga jezika* 2011: 464). Сликвитом перифразом пренесено је значење које је глагол развио у фразеологизму (Мушковић 2002: 48; Мршевић-Радовић 1987: 44–46). Појмовна метафора на којој почива српски фразеологизам гласи ЉУТЊА ЈЕ ИЗЛИВАЊЕ ВРЕЛЕ МАТЕРИЈЕ/ТЕЧНОСТИ ИЗ ПОСУДЕ, док је у позадини немачког фразеологизма појмовна метафора ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛА МАТЕРИЈА КОЈА СЕ ХЛАДИ. За српски фразеологизам *кити у срцу некоме*

¹¹ У средњевисоконемачком језику лексема *muot* означавала је све аспекте душевног унутрашњег света и као средиште храбрости симболизовала је заправо срце. Фразеологизам је забележен још у *Песми о Нибелунзима* а деминутивни облик датира од 16. века (Röhricht: 424).

у значењу 'веома љут, бесан' Матешић као еквивалент наводи делимично идиоматизован фразеологизам нем. *jmd kocht vor Wut* 'aufgebracht sein, sich aufregen, äußerst wütend sein'. Оба фразеологизма мотивисана су сликом љутите и бесне особе црвене у лицу (Мушовић 2002: 129).

2. 7. ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛИНА

Заједничка појмовна метафора је онтолошка метафора ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛИНА/ВАТРА. Као мотивација за настанак фразеологизама из ове групе послужила је слика љутите особе са зајапуреним образима (Мушовић: 118). Негативне емоције, као што су бес, љутња и гнев, обично се концептуализују метафорама које представљају конкретизацију метафоре БЕС ЈЕ ВИСОК СТЕПЕН НЕКОГ СВОЈСТВА, нпр. БЕС ЈЕ ВАТРА (Kövecses 2002: 71; Lakoff/Kövecses 1983: 3; Lakoff 1987: 387).

2. 7. 1. Нулта еквивалентност

За наредна два примера из немачког језика нису установљени еквиваленти у српском језику, тако да је утврђена нулта еквивалентност: нем. *jmdm den Kopf warm/heiß machen* са значењем 'наљутити/разгневити некога' и нем. *einen roten Kopf bekommen*¹² са значењем 'разљутити се, планути'. Значење фразеологизма формирано је на сличној слици љутите особе која опрхвана негативним емоцијама постаје црвена у лицу и има осећај као да гори. Као интерпретацијски оквир за други фразеологизам имамо и појмовну метафору ЉУТЊА ЈЕ БОЈА КОЈА СЕ МЕЊА.

2. 7. 2. Соматизам *кожа* с парцијалном еквивалентношћу

Фразеолошки пар нем. *aus der Haut fahren* 'sich aufregen; zornig/wütend werden; ausrasten; die Beherrschung verlieren' и срп. *искакати/искочити из коже* 'разбеснети се, узрујати' парцијални су еквиваленти с лексичком разликом, пошто имају различите глаголске компоненте, што не утиче на семантику фразеологизма у целини јер почивају на истоветној мотивационој слици. У многим метафоричким изразима појављује се кожа као људски омотач, а Рерих (1994: 682) сматра да је фразеологизам мотивисан сликом змије која одбацује

¹²У речнику Мразовић/Приморац (1981: 489) наведено је још једно значење овог фразеологизма 'поцрвенети од стида'.

кошуљицу. Фразеологизам је потврђен од 16. века и углавном се користи у свакодневном говору (Müller 2005: 235). Соматизам *кожа* се концептуализује као простор/садржатељ за емоцију беса, која се концептуализује као ВРЕЛИНА/ВРЕЛА ТЕЧНОСТ У ПОСУДИ. „Када врелина достигне тачку кључања, посуда експлодира. Кад посуда експлодира, део посуде лети у ваздух, а садржај пуне посуде излази напоље”¹³ (Chen 2007: 125).

2. 7. 3. Соматизам *кожа* с нултом еквивалентношћу

У српском је утврђен фразеологизам *истерати из коже некога*¹⁴ у значењу ‘некога изнервирати, избацити из такта’. У немачком језику немамо одговарајући еквивалент са саставницом *кожа* нити са било којим другим соматизмом, те је као еквивалент понуђен фразеологизам *jmdn aus der Fassung bringen*. Српски фразеологизам настао је метафоризацијом и мотивисан је истом сликом као и претходни фразеологизам. Соматизам је концептуализован као простор, а емоција као ВРЕЛИНА (Kövecses 2002: 165–177).

2. 7. 4. Соматизам *крв* с лексичким и морфосинтаксичким разликама

Лексема *крв* је прилично заступљена у фразеологизмима, углавном метафорички, и то као седиште темперамента (Röhlich: 223). Лексичке и морфосинтаксичке разлике утврђене у наредном фразеологизму нису утицале битно на семантику фразеологизма. У немачком фразеологизму *Blut kocht jmdm in den Adern* ‘jemand ist sehr erregt/zornig/wütend’ *крв кува некоме у жилама*, док у срп. *кључа/кипи крв у некоме* у значењу ‘бити љутит/гневан’ (Ristić/Zarifović 2016: 255–267).

У немачком језику утврђен је један фразеологизам у форми декомпонованог предиката:¹⁵ *jmds Blut gerät in Wallung* ‘jemand ist sehr erregt/zornig/wütend’. Његов еквивалент у српском је парцијални фразеологизам с лексич-

¹³ „Wenn die Hitze den Siedepunkt übersteigt, explodiert das Gefäß. Wenn das Gefäß explodiert, fliegt ein Teil des Gefäßes in die Luft und der Inhalt des gefüllten Gefäßes läuft über.”

¹⁴ Фразеологизам је забележен у Матешићевом речнику (1988: 229).

¹⁵ Декомпоновани предикат је, по Радовановићу (1997: 53–78), „сваки двочлани предикат конституисан по моделу *Verbum* (глаголска копула или семикопулативан глагол) + *Nomen deverbativum*, синониман (па и комутабилан) са семантички еквивалентним једночланим предикатом (представљеним пунозначном глаголском лексемом из које је изведена девербативна именица двочланог предиката”. Немачки је термин – за декомпоновани предикат – *Funktionsverbgefüge*.

ким и морфосинтаксичким разликама *крв му је прокључала/узаврела* у значењу 'бити љутит, бесан, гневан'. Оба фразеологизма почивају на истој слици, тј. концептуалној метафори **ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛИНА**.

2. 8. ЉУТЊА ЈЕ ЦРВЕНИЛО/РУМЕНИЛО

Сликом љутите, бесне и узбуђене особе мотивисана су и наредна два фразеологизма у српском језику који немају фразеолошке еквиваленте у немачком (нулга еквивалентност): *удара/бије црвенило у образе некоме* и *пошла/ударила је ватра у образ некоме*, оба у значењу 'бити јако узбуђен, љут, бесан'. Процес фразеологизације одвија се путем сликовитог транспоновања значења базне синтагме с лексичком доминантом *образ*. Црвенило и ватра у лицу, тј. образима, честе су реакције на јаке емоције, као што су узбуђење, мржња, бес, али и стид (Мушовић 2002: 144; Ђирка 2008: 561–569). За први фразеологизам постулисана је појмовна метафора **ЉУТЊА ЈЕ ЦРВЕНИЛО/РУМЕНИЛО**, а у позадини другог активирана је појмовна метафора типична за концепт беса – **ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛИНА** (Lakoff/Kövecses 1983: 3; Lakoff 1987: 387).

2. 9. ЉУТЊА ЈЕ МУЊА И ЉУТЊА ЈЕ ВАТРА И ЉУТЊА ЈЕ ШИБАЊЕ/ СТРЕЉАЊЕ

Наредна три фразеолошка пара са соматизмом *око* сврстали смо у групу гестовних фразеологизама у овом семантичком пољу: с парцијалном еквивалентношћу на морфолошком нивоу нем. *mit den Augen blitzen/funkeln* и срп. *севнути/севати очима на некога*, затим са семантичком еквивалентношћу нем. *jmds Augen schicken Blitze* и срп. *сева/сипа коме ватра из очију* и нултом еквивалентношћу срп. *шибати/ошинути/стрељати/прострелити очима некога*. Наведени фразеологизми имају исту семантику, а у њиховом семантичком талогу налазимо *он-гест*¹⁶ којим се изражава љутња, бес, гнев и сл. (Мушовић 2002: 127–139; Hrnjak 2005: 40; Ristić 2013). Фразеологизми су подлегли и процесу метафоризације, тако да су уочене структурне појмовне метафоре: **ЉУТЊА ЈЕ МУЊА И ЉУТЊА ЈЕ ВАТРА И ЉУТЊА ЈЕ ШИБАЊЕ/СТРЕЉАЊЕ**.

¹⁶ Под он-гестовима подразумевају се гестови којима се изражава однос према другој особи.

2. 10. ЉУТЊА ЈЕ МРАК/ТАМА ПРЕД ОЧИМА

Фразеологизам је настао путем метафоре, а мотивисан је сликом љутите особе која услед јаких емоција губи самоконтролу (Мушовић 2002: 144). Појмовна метафора ЉУТЊА ЈЕ МРАК/ТАМА ПРЕД ОЧИМА спада у онтолошке појмовне метафоре, јер се МРАК/ТАМА посматра као ентитет.

2. 10. 1. Соматизам *око* с нултом еквивалентношћу

За фразеологизам у српском језику *мрачи се/смркло се пред очима некоме* у значењу ‘бити веома љут, бесан, гневан’ није утврђен еквивалент. У немачком фразеолошком фонду постоји фразеологизам сличног лексичког састава и структуре, али са сасвим другачијом семантиком *jmdm wird schwarz vor den Augen* ‘jemand leidet unter plötzlicher starker Erschöpfung’ (‘некоме је црно пред очима’). Овакви фразеологизми називају се лажни пријатељи. Доброволски (Dobrovolskij/Piirainen 2009: 146) дефинише лажне пријатеље (нем. *falsche Freunde*) као фразеолошке изразе код којих је установљена структурна и лексичка подударност, идентична ментална слика, на нивоу унутрашње форме аналогни конституенти, док је семантика потпуно различита.

2. 11. ЉУТЊА ЈЕ ТРЉАЊЕ/РИБАЊЕ

У семантичком пољу ЉУТЊА налази се само један фразеологизам са соматским компонентама *глава* и *нос* који почива на овој метафори. Структурну метафору ЉУТЊА ЈЕ ТРЉАЊЕ/РИБАЊЕ налазимо још у семантичким пољима ПРЕКОР/УКОР/КРИТИКА.

2. 11. 1. Соматизми *глава* и *нос* с парцијалном семантичком еквивалентношћу

Фразеологизам *jmdm (anständig/tüchtig/ordentlich) den Kopf waschen* ‘jemanden scharf zurechtweisen; ein klärendes Gespräch führen; jemanden über seine Fehler aufklären; jemandem gehörig die Meinung sagen’ у српском језику има еквивалент *натрљати некоме нос*.¹⁷ Разликују се на лексичком нивоу, немају ниједну заједничку компоненту, различити су соматизми и глаголи, различита слика у мотивационој бази, али имају исту поруку: ‘бити љут и

¹⁷ Овај фразеологизам се налази и у семантичком пољу ПРЕКОР/УКОР/КРИТИКА.

бесан и изгрдити некога'. Можемо закључити да се ради о семантичким адекватима са блискошћу на семантичком нивоу и израженим разликама на плану прототипске организације. Значење и смисао фразеологизма актуализује се у ширем контексту.¹⁸ На концептуалном нивоу ова два фразеологизма имају заједничку метафору **ЉУТЊА ЈЕ ТРЉАЊЕ/РИБАЊЕ**.

3. Закључак

Методом контрастивне анализе упоређени су фразеологизми са одабраним соматским саставницама немачког и српског језика у семантичком пољу **ЉУТЊА**, при чему је немачки полазни, а српски циљни језик, а методом концептуалне анализе постулисане су и појмовне/концептуалне метафоре у овом семантичком пољу. Анализирани корпус је лексикографски: 26 фразеологизама немачког језика и њихови одговарајући еквиваленти у српском језику. Контрастивном анализом утврђене су три групе фразеологизама: фразеологизми с потпуном еквивалентношћу – одсуство разлика на свим нивоима (2), фразеологизми с нултом еквивалентношћу (5) и фразеологизми с парцијалном еквивалентношћу (19), који су уједно и најзаступљенија група у раду. У тој групи налазе се: фразеологизми с лексичким разликама (3), фразеологизми с морфолошким/морфосинтаксичким разликама (4) и фразеологизми и с лексичким и с морфолошким разликама (6). Анализа је показала и постојање семантичке еквивалентности (4) коју карактерише нешто другачији лексемски састав, морфосинтаксичка структура и подударна слика, тј. исто значење. Један фразеологизам је тзв. лажни пријатељ. Други циљ нашег истраживања био је да утврдимо начин транспоновања значења, начин концептуализације соматизама, с једне стране, и емоција, с друге стране, и да анализирамо појмовне/концептуалне метафоре. Сви анализирани фразеологизми настали су метафоризацијом, односно семантичком транспозицијом базне синтагме. За концептуализацију **ЉУТЊЕ** постулисане су следеће појмовне метафоре: **ЉУТЊА ЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКО БИЋЕ/ НЕПРИЈАТЕЉ / БОРБА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА / СТРАНО ТЕЛО / ОПАСНОСТ ПО ОЧИ / АТАК НА ОЧИ, ЉУТЊА ЈЕ ФЛУИД/ ТЕЧНОСТ / ТЕЧНОСТ КОЈА ОСЛЕПЉУЈЕ / ВРЕЛИНА / ВРЕЛА**

¹⁸ Занимљива је етимологија овог фразеологизма у немачком језику. У средњем веку је прање косе представљало праву тортуру и више је деловало као казна, а не уживање: глава би се најпре насапуњала, а онда нимало нежно трљала. У изворима се наводи да је фразеологизам забележен у 17. веку (Müller: 334 и Röhrich: 869).

ТЕЧНОСТ У ПОСУДИ / ИЗЛИВАЊЕ ВРЕЛЕ МАТЕРИЈЕ/ТЕЧНОСТИ ИЗ ПОСУДЕ, ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛА МАТЕРИЈА КОЈА СЕ ХЛАДИ, ЉУТЊА ЈЕ ЦРВЕНИЛО / РУМЕНИЛО, ЉУТЊА ЈЕ ВРЕЛИНА / ВАТРА / БОЈА КОЈА СЕ МЕЊА / МУЊА / ШИБАЊЕ / СТРЕЉАЊЕ / МРАК/ТАМА ПРЕД ОЧИМА, ТРЉАЊЕ/РИБАЊЕ. Истраживања су показала да се и поред испољених контрастивних разлика емоције у оба језика концептуализују на готово исти начин, што говори о универзалности појмовних метафора.

Извори

1. DUDEN *Redensarten* (2012), Mannheim–Zürich: Dudenverlag.
2. Matešić, Josip (1988), *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
3. Matešić, Josip (1982), *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
4. Mrazović, Pavica, Ružica Primorac (1981), *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*, Beograd: Narodna knjiga.
5. Müller, Klaus (2005), *Lexikon der Redensarten, Herkunft und Bedeutung deutscher Redewendungen*, Basserman Verlag.
6. Оташевић, Ђорђе (2012), *Фразеолошки речник српског језика*, Нови Сад: Прометеј.
7. *Речник српског језика* (2011), Нови Сад: Матица српска.
8. Röhrich, Lutz (1991–1992), *Das große Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*, Band 1, 2, 3, Freiburg im Breisgau: Herder Verlag.
9. Schemann, Hans (1991), *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten*, Stuttgart: Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung.

Литература

1. Barcelona, Antonio (1997), „Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy within cognitive linguistics”, *Atlantis*, 19, 21–48.
2. Burger, Harald, Annelies Buhofer, Ambros Sialn et al. (1982), *Handbuch der Phraseologie*, Berlin – New York: Walter de Gruyter.
3. Burger, Harald (2003), *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*, Berlin: Erich Schmidt Verlag.
4. Dobrovol'skij, Dmitrij (1995), *Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik. Studien zum Thesaurus deutscher Idiome*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.
5. Dobrovol'skij, Dmitrij (1997), *Idiome im mentalen Lexikon*, Trier: Wissenschaftlicher Verlag.
6. Dobrovol'skij, Dmitrij, Elisabeth Piirainen (2009), *Zur Theorie der Phraseologie, kognitive und kulturelle Aspekte*, Stauffenburg Verlag.

7. Драгићевић, Рајна (2007), *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
8. Klikovac, Duška (2004), *Metafore u mišljenju i jeziku*, Beograd: Biblioteka XX vek.
9. Kovecses, Zoltan, Peter Szabo (1997), „Idioms: A View from Cognitive Semantics”, *Applied Linguistics*, 17 (3), 326–355.
10. Kövecses, Zoltán (2002), *Metaphor and emotion: language, culture and body in human feeling*, Cambridge.
11. Lakoff, Georg, Mark Johnson (1980), *Metaphors We Live By*, Chicago: The University of Chicago Press.
12. Lakoff, Georg (1987), *Women, fire and dangerous things: what categories reveal about the mind*, Chicago.
13. Lakoff, Georg, Mark Johnson (2007), *Leben in Metaphern. Konstruktion und Gebrauch von Sprachbildern*, Übersetzung der deutschen Ausgabe von Astrid Hildebrand, Heidelberg: Fünfte Auflage.
14. Lakoff, Georg (1993), „The contemporary theory of metaphor”, in: A. Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 202–252.
16. Мршевић-Радовић, Драгана (1987), *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*, Београд: Филолошки факултет.
17. Мушовић, Абдулах (2002), *Соматске фразеолошке јединице за изражавање емоција и њихова синтаксичка функција*, Косовска Митровица.
18. Radovanović, Milorad (1978), „Dekomponovanje predikata (na primerima iz srpskohrvatskog jezika)”, *Južnoslovenski filolog*, knj. XXXIII, Novi Sad, 53–86.
19. Ristić, Gordana (2013), „Frazеологизми gestovno-mimičke motivacije za izražavanje emocija u nemačkom i srpskom jeziku”, *Zbornik radova sa Šestog međunarodnog interdisciplinarnog simpozijuma 'Susret Kultura'*, Novi Sad: Filozofski fakultet.
20. Ristić, Gordana, Mirjana Zarifović (2016), „Značenja lekseme Blut/krv u frazeologizmima nemačkog i srpskog jezika”, *Jezik, književnost, značenje: jezička istraživanja, zbornik radova* (ur. B. Mišić Ilić, V. Lopičić), Niš: Filozofski fakultet, 255–267.
21. Sabban, Annette (2003), „Zwischen Phraseologismus und freier Wortverbindung: korpusbasierte Untersuchungen zu Kollokationen und Kollokationsfeldern des visuellen Verhaltens im Französischen”, in: Harald Burger u.a. (Hrsg.), *Flut von Texten – Vielfalt der Kulturen*, Ascona 2001 zur Methodologie und Kulturspezifika der Phraseologie, Hohengehren, 61–72.
22. Földes, Csaba (1985), „Über die somatischen Phraseologismen der deutschen, russischen und ungarischen Sprache. Versuch einer konfrontativen Analyse”, in: *Germanistisches Jahrbuch DDR-UVR/Lektorat für deutsche Sprache und Literatur beim Kultur- und Informationszentrum der DDR in Budapest*, 18–40.
23. Hrnjak, Anita (2005), „Geste i mimika kao izvori frazeologije (na primjeru hrvatske frazeologije)”, *Filologija*, 44, 29–50.

24. Chen, Lina (2007), *Bilder menschlicher Emotionen in deutschen und chinesischen Phrasemen, Phraseologie und Parämiologie*, Band 22, Schneider Hohengehren.
25. Шипка, Милан (2008), „Фраземи са лексемом образ”, *Јужнословенски филолог*, LXIV, 561–569.

Original research article
UDC 811.112.2'37:811.163.41
DOI 10.21618/fil1818075r
COBISS.RS-ID 7924248

Gordana M. Ristić
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy

KONTRASTIVE UND KONZEPTUELLE ANALYSE DEUTSCHER UND SERBISCHER SOMATISMEN IM SEMANTISCHEN FELD 'ÄRGER'

Zusammenfassung

Dieser Beitrag gehört sowohl zu der kontrastiven als auch zu der kognitiven Linguistik. Das Ziel dieser Arbeit ist die kontrastive und konzeptuelle Analyse der Somatismen im semantischen Feld ÄRGER. Die Ergebnisse der kontrastiven Analyse sind die Voll-, Null- und Teiläquivalenz (mit lexikalischen, morphologischen, morphosyntaktischen und semantischen Unterschieden). Die konzeptuelle Metapher ist als eine Relation zwischen den jeweils zwei Konzepten zu verstehen. Phraseologismen und Metaphern spielen bei der Versprachlichung der Emotionen eine besondere Rolle. Die kognitive Metapherntheorie von Lakoff/Johnson wird als die theoretische Grundlage dieser Arbeit angesehen. Das Untersuchungskorpus besteht aus deutschen und serbischen Somatismen, die aus entsprechenden ein- und zweischprachigen Wörterbüchern exzerpiert wurden. Den untersuchten ÄRGER-Somatismen liegen folgende konzeptuelle Metaphern zugrunde: ÄRGER IST FEIND, ÄRGER IST KAMPF GEGEN FEIND/EIN FEINDLICHES WESEN/GEFAHR FÜR DIE AUGEN, ÄRGER IST HITZE/HEIßE FLÜSSIGKEIT/FLÜSSIGKEIT, DIE BLIND MACHT, ÄRGER IST RÖTE/BLITZ/FUNKELN/REIBEN. Die Analyse hat ergeben, dass die

Emotion ÄRGER in beiden Sprachen sehr ähnlich dargestellt wird. Der hohe Grad an Übereinstimmung mag wohl aus dem universellen Charakter der dargestellten Metaphern resultieren.

Schlüsselwörter: Phraseologismen, Somatismen, kontrastive und konzeptuelle Analyse, Äquivalenz, konzeptuelle Metapher.

Primary Sources

1. DUDEN *Redensarten* (2012), Mannheim, Zürich: Dudenverlag.
2. Matešić, Josip (1988), *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
3. Matešić, Josip (1982), *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
4. Mrazović, Pavica, Ružica Primorac (1981), *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*, Beograd: Narodna knjiga.
5. Müller, Klaus (2005), *Lexikon der Redensarten, Herkunft und Bedeutung deutscher Redewendungen*, Basserman Verlag.
6. Otašević, Đorđe (2012), *Frazeološki rečnik srpskog jezika*, Novi Sad: Prometej.
7. *Rečnik srpskoga jezika* (2011), Novi Sad: Matica srpska.
8. Röhrich, Lutz (1991–1992), *Das große Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*, Band 1, 2, 3, Freiburg im Breisgau: Herder Verlag.
9. Schemann, Hans (1991), *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten*, Stuttgart: Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung.

References

1. Barcelona, Antonio (1997), „Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy within cognitive linguistics”, *Atlantis*, 19, 21–48.
2. Burger, Harald, Annelies Buhofer, Ambros Sialn et al. (1982), *Handbuch der Phraseologie*, Berlin – New York: Walter de Gruyter.
3. Burger, Harald (2003), *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*, Berlin, Erich Schmidt Verlag.
4. Chen, Lina (2007), *Bilder menschlicher Emotionen in deutschen und chinesischen Phrasemen, Phraseologie und Parämiologie*, Band 22, Schneider Hohengehren.
5. Dobrovol'skij, Dmitrij (1995), *Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik. Studien zum Thesaurus deutscher Idiome*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.
6. Dobrovol'skij, Dmitrij (1997), *Idiome im mentalen Lexikon*, Trier: Wissenschaftlicher Verlag.

7. Dobrovol'skij, Dmitrij, Elisabeth Piirainen (2009), *Zur Theorie der Phraseologie, kognitive und kulturelle Aspekte*, Stauffenburg Verlag.
8. Dragičević, Rajna (2007), *Leksikologija srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike.
9. Földes, Csaba (1985), „Über die somatischen Phraseologismen der deutschen, russischen und ungarischen Sprache. Versuch einer konfrontativen Analyse“, in: *Germanistisches Jahrbuch DDR-UVR/Lektorat für deutsche Sprache und Literatur beim Kultur- und Informationszentrum der DDR in Budapest*, 18–40.
10. Hrnjak, Anita (2005), „Geste i mimika kao izvori frazeologije (na primjeru hrvatske frazeologije)“, *Filologija*, 44, 29–50.
11. Klikovac, Duška (2004), *Metafore u mišljenju i jeziku*, Beograd: Biblioteka XX vek.
12. Kovecses, Zoltan, Peter Szabo (1997), „Idioms: A View from Cognitive Semantics“, *Applied Linguistics*, 17 (3), 326–355.
13. Kövecses, Zoltán (2002), *Metaphor and emotion: language, culture and body in human feeling*, Cambridge.
14. Lakoff, Georg, Mark Johnson (1980), *Metaphors We Live By*, Chicago: The University of Chicago Press.
15. Lakoff, Georg (1987), *Women, fire and dangerous things: what categories reveal about the mind*, Chicago.
16. Lakoff, Georg, Mark Johnson (2007), *Leben in Metaphern. Konstruktion und Gebrauch von Sprachbildern*, Übersetzung der deutschen Ausgabe von Astrid Hildebrand, Heidelberg: Fünfte Auflage.
17. Lakoff, Georg (1993), „The contemporary theory of metaphor“, in: A. Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*, Cambridge: Cambridge University Press, 202–252.
18. Mršević-Radović, Dragana (1987), *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, Beograd: Filološki fakultet.
19. Mušović, Abdulah (2002), *Somatske frazeološke jedinice za izražavanje emocija i njihova sintaksička funkcija*, Kosovska Mitrovica.
20. Radovanović, Milorad (1978), „Dekomponovanje predikata (na primerima iz srpskohrvatskog jezika)“, *Južnoslovenski filolog*, knj. XXXIII, Novi Sad, 53–86.
21. Ristić, Gordana (2013), „Frazeologizmi gestovno-mimičke motivacije za izražavanje emocija u nemačkom i srpskom jeziku“, *Zbornik radova sa Šestog međunarodnog interdisciplinarnog simpozijuma 'Susret Kultura'*, Novi Sad: Filozofski fakultet.
22. Ristić, Gordana, Mirjana Zarifović (2016), „Značenja lekseme Blut/krv u frazeologizmima nemačkog i srpskog jezika“, *Jezik, književnost, značenje: jezička istraživanja, zbornik radova* (ur. B. Mišić Ilić, V. Lopičić), Niš: Filozofski fakultet, 255–267.
23. Sabban, Annette (2003), „Zwischen Phraseologismus und freier Wortverbindung: korpusbasierte Untersuchungen zu Kollokationen und Kollokationsfeldern des visuellen Verhaltens im Französischen“, in: Harald Burger u.a. (Hrsg.), *Flut von Texten – Vielfalt der Kulturen*, Ascona 2001 zur Methodologie und Kulturspezifik der Phraseologie, Hohengehren, 61–72.

*Контрастивна и концептуална анализа немачких
и српских соматизама у семантичком пољу 'љутња'*

24. Šipka, Milan (2008), „Frazemi sa leksemom obraz”, *Južnoslovenski filolog*, LXIV, 561–569.

Preuzeto 10. 10. 2017.
Korekcije 2. 4. 2018.
Prihvaćeno 10. 6. 2018.